

ХАЛЪМГҮНН

Секгджэх Сьездин скал эмтнэ тоолврмуд

— Сүл цагт манг жир-
лий баада улам дор кемажд
тусв. Магавинмудин тэвс
тас коосн. Шияр, саби, кир
увадг талхи дуг талонмудар
эгтэлг боло. Олдан дефицити
эд-таврин туснар нам келх
ми биш. Урдм эдгтер ба-
дг эд-таврмуд айн одон бол-
хад

Аль ондрк кедн-мтна хэр-
тны бодлиг арав халай.
Пробатинкин республикуд
маа ор-уугны эанс бар-
дс сддэвэ. Заналын
боя Дунд Ази республи-
куд кдн-мтна халынэ үд-
дэр болс нуугнэ мдтэ
мтнэ цун акрал. Мнн д-
лэтнэр эн эансдс төрүд
заман бол онгын эгд эх-
болт эднг эхлэ дон-
гнэ эднэвэ.

W. J. HOFFMAN, JR.
1210 14TH STREET, N.W.

[illegible]

Аш сүүлд нь, Сьезд дээр
үүхд улсын төрмүт нх оньг
тусхадхм гнц нэлжэвн.
Бөмр үүүд улст сән бөлх-
д, цутгаль сән бөлхмн.

— Москва анхдагч СССР-ийн улсын депутатынх нь СССР-ийн даргын биш гяж нэрэгджээсн төмдтө. Өмгн нөгдү сүл цагт улс муулар багд болл. Эд-таар харьдла байржана, дефинитит то оосмалт гисн үгмүд эндр харь биш соеж болхмн. Бола төр бишн, тусла мичи тоолар дефинит гилд юмн манад үгэ. Үлгүр кергтэй? Кеир тали машин кергтэ болхла, төр, тэ магазинд худда аян чад ригот. Бола кеир тэдн «аар» шинжур одхлатн ямарн чиг чиг машинд худда аян чад ригот. Зүг эм машинэйнг төлэ 2—3 холван ик мөнг ар тмд ехх кергтэ. Төр мах юмн кеир нань үгн эд-талн худда аян чадмалат. Юмн төлэ би өлүгн келлэж-и. Нээржон государстн оруулалт худдаур сөдкөлжэ дефинитн тоод орсн эд-тайрмуд аян чадл, 2—3 толканд өд-тэ, 2 толканд. Зүг ням тэд

Полигический тайлар чин
Оригунат төгөс бөдөлгө
мүн гаж болунго. Ояр бо
ин тилга оригунат оян з
са тегиникудас (үмөт) эл
көөс. Оригунат эинин д
сүн булган. Мининг д. н
татт аян уга йовдулуд
диз бөдөлгө булган. Мининг
кандас 100-бол, датар
то. Мининг кехин оңд
татт аян уга йовдулуд

Докладар болон хуударт КПСС-ин Москвагийн горкомин негдгч сeглэтр Ю. А. Прокофьев, Киргизск ССР-ин Министрүүдийн Советин Ахлач А. Джумагулов, Казахстан Компартийн Дзамбулск обкомин негдгч сeглэтр С. М. Блйжавол, КПСС-ийн ЦК-н член, СССР-ийн дотр-дундын кергүүдийн ми-

Пленум дээр КПСС-ээ СССР-ийн улсын депутатыг сунхгнхн.

ли «СССР-ийн улсын депутатуудын сундлын тус» СССР-ийн Захиа 57, 61 бод 62 статъясаа ирдүүлж СССР-ийн улсын депутатуудын сундлар бөөх Централын сундларын комисс Халхыг АССР-ийн 553-д тойгта Приозерн келимтийн-территориалын сундларын округас сундларын РСФСР-ийн государствеин агропромышленн комитетин ахлад, КПСС-ийн член, Москва балхенд бөөдг СССР-ийн улсын депутат Кулик Геннадий

В. И. ЛЕНИН ТӨРЖ ҲАРСНА 120 ЖИЛИН ӨӨНД

Ленин социалын ээлж
чиг, проектор чиги биш
биш. Көддүмүч классын, пуг
күч-элечирин нөргөлтөн
медж аял, тер тоотыг пар
тин стратегийд болу тактин
тохраж чаранда терүм чыл
биш. Дусулуг угаи-тооларга
диалектик-марксист Ленинд
догматикудия хуучрен суз
лани, тер мет революцион
термудин болл харлап өм
нэ хөжкөк үгүмд чиги эдл
кемжэнд эс прлжжосми. Нар
кд Роста шиярүлөч болу по
литика нөмт болал, социа
листическ принципсөөс хо
вай пухрало. Энгин нөри
болу сөрүд болл күчэллнэ
арх алж ош боланы болу

[illegible]

Бөөд-жирингийн оралдатын Иовдамудас нарх арх дэх-хээрн, Ленин хуучурч постлатмудыг зөргүр авч тайд, «ямаран чиги теорийг үет илэрн, тусгай бич-кээт», анд зогсох, эрт төс-лөгжх, бөөд-жирингийн туу-рыг мэддэг хүт өөрхөдх» өчилдүр теорит зуунгарыг, амд жирингийг илт бөөдний лавта Иовдамудын мариснет учиртан зах зогтоа (ПСС, 31-т ботъ, 134-х х.) гүйж ил нерит үзүүлэсэн. Энүүд шита зөргөн үүрдүн хара-бин алитруулд, тактикс-генити солбамн, зөргөдн тө-дн хуучурч хэлэни чагна-нашдуг.

Бола советск госуларстайн ул таванш пиярүлгч кесг иаймүүд дамшлгд тохралга уга үлдэ.

Шин йосна учр-утхиг бирократическ зевар хажилх дэмшг бээнэ гисн төрүүн загсхн хүртэ бээснй иткүүлэв. Сталинск диг-ларат, задч-администратиян системг батрулхн одня бээд-жирхилг кучар нэг өдл бээд-хүр бархилд, улсиг политик-яс, зөөрөс болн йоснае дүсүлж хайцуулхил, партиян йашутэ хүирүүлхил болн социализмн периг хүтайнлг авч ирл. Партиян-госулар-ственин механизмн үүүрмг өлгүн кун болжана гисн стайнск тоолар обществд батрулгджала. Ленинск үүд-вгмудас кучар үүдгч ухал-серл, демократизм болн гуманизм, цуг кунн эмтнэ үн-тэ тоотын түст кил селгэ-тэ бээд, асвилднй эг-арх биш-

гана, күтүмдөнүп барып аң-декала, Бокштейнбекке партия тамгын билгизе аман даяр угабар уга кетпел, советтер обществини тут бирмүдүн күчүнчинең байрагын, Сталиннам гисп аял, деңиз-көзмөң бурмалдын болон дээр, салд аманга ухан сел-ыт социалисттиктең идеяң бийин үзүр угабар жажил-ыт болон билд. Тут ан тоот эл болгон аманга.

XX зуун жилийн үндсэн нө-
хөр солдгдсн таалд маркс-
измийн философск ульг дел-
гуулалил Ленин нг нисн
тэвчлэл орулла, диалектиксн
эв-арнхг цуг халхвг уха-
лал, энгүл нахцн, политическ
үүлэврнн халхд биш, болс
обшестийн болн йартмийн
жиснэв закадыг шинжлэлнхд
чадмгар олз л жа л а.
Лениннэ герьснхд туужд үлд-
сн тоот бэхнх махд угс,
болс терүнэ холлжд ялсймүд,
лениннзмийн ухаан-снрл манс
едрмүхт чигн цаарандан бэ-
нэ. Огдс нагнн олн халхт
бөөднхг болн сард йонснхг
дүг Ленинэ үгэр, терүнэ үл-
врмүдс олсн цитатмүдэр
цаалххэр ссдлнн бас лнн угс
болжана. Күүнэ ннтелекту-
альн күчэр бээлннхд өдл эс-
гнж терүнд шүдтан оржх
нтелектуальн зэмслнн Ле-
нинд төрүп уга билэ.

Тодрха социальн-полити-
ческ бээдэлэ залхадата бэл-
сн түрэнэ ашлармуд, авто-
матическ кевэр, лавта үүн
кестэхэр ядга цагня бээдл-
жирхлэр оруугасн болохд,
Ленин эврэн түрү ухаан тоол-
лэр уга тэлэн тиж үнэх
билэ, Теоретикүд чиги, поли-
тикул чиги болжах йовилму-
дыл йованиг тоархалар урла-
снь тааж, түрү ирч арвал
бэсүлүмүд талд дигтөнөр мө-
лж аич бэлдгө.

Тодрух ил тэгтсн бэлэлтийн нийгэмлэгчдэр үйлдсэн нарийн талж мэдлэйн эмнэлэг дэлгэцэр утгаар зала юм талж мэдлэйн Ленин сүрү тэвэг билээ. Идеологическ ойн зүсн хажир идеидд тэрүдэг эмнэлэг эмнэлэг үүлэхх үүнчүк усага эмтсн энтин дэгч гинд дурга билээ.

Ленин хөөн нарт делдээд.

орхиг нехя. Нарта далайн
аренд шүд цугтат бэлхн
дүүлгдэнэ, кен-негэн хүн-
далхна бээдл, суверенитетин
принципе батлгджана, цуг
күнлэмтнэ зөөриг чинхтэ
үмэлхнэ туск идэй олна хал-
хас улам өргн медлн алад
йовна. Политическ шин
ухан-тоолар цуг нарта дала-
кд улам өргөр медлэл болж
йовна.

Эн туужагч Новазмудын өмнө өдгө цагийн апохиг үйлжэх ленинсийн хэлэлцээн чигирь бууруулгах зөв уга, эгнэ хаар дээр олон бээд-жир бэд болжаа хуаратсын хамцу дамшилтыг, социализмын дөлжөд болжаа ший Новазмудыг тоод авалтанар үүзэгч хөвөр шинжө дөлгүрэгдх зөвтө. Социализмын чигирь шинжүүлч процесст төрүнө ший дүрнө Нилэрж үзгэжэжэ —энти гумани демократическ социализм мон. Социалистическ ийди гэгдти улсын суверенитетд, тэднэ бээд-жирлын явэл, келд болн кууьтурт шигшмалын күүддг харцанэ неквр бийдэ шийржэжэ. Энти олон-өмтиг өкнэтэлнүр, хамхоня эвинэр бээднүр дууджана, ямарин болчин бээдг тэлэр күүд үзүхд болн ээлэ ээлд Новадгы нет мөсөгч неквр бурушжана.

[illegible]

Күнхал ухагл болн революционер Ленин төрж харсна 120-ч жилин өөн— олн зүсн өрмжтэ көрг-үүлдэрмүд бүрдөхүн төлэ темдлэргаж-хш. Өөн темдлгнн гилгтн давж харсн халдһн ухаал, ашлар келһн, эврәнн шүт омггар к ү н э г д а д у т а т ө р м ү д т өлгнн гүж Ленин тоолжасмн. Өрв-нүгт коммунистср өрмжтэ тэдл, үг күцэхвндн гисн нтмж болн көөрлһ, ленинск халдһар йовхвнлһ, гнж андһар өгөлһ күлжэхшн, болн хам-гүн түрүдн тодрха үүлдэр-мүд, зарылсн политикан-йх бээлд-хирһлд күч-һнн сөн ашмуд күлжэхшн. КПСС-н үүлдэрлэ ондарууһһн иргчн зальзалата болсн эврән алу ик күнэмжэ зальзалата, тһнч болсн өөн шһн янзата социализм тосхалдн алу ик күнэмжэ бэрх кертэ болж-һн. КПСС-н XXVIII сөөдн өөн өрһд темдлэргаж ленинск өөн партин шһрһрһн минирүүлһдн, тэрүнэ пүт эврөнсн үүлдэрлэ баста көөр ондарууһһн омг-һнш өгт зөвтэ. Партин дотр-дун-дһн демократ хэрү тохр-һнл болж дэлгэрүүлһдн партн консерватизмүр болн догма-тизмүр хэрү эргшгө ннд уужһа.

[illegible]

В. Л. Г. ЦОРГАЕВ, «Тоска» кооперативный тоскач

Мини саапар, республик болон региониды адалахун тоолана эв-арбар үүлдх эвэрт. Инал гихла, эдэ цэрт цуг республик гил-та, тер дото Халымг, пухал-гич ил гилд үүлдх бэлэ. Энд цухалд республик болон кеду гентар тэрэ тэрхүн, кеду мах эхилн болн нань чиги зурас дээрэс далайх заана. Эхүнэс келта республик нол дээрэн батар зогс-ж чадхш. Улгурын, мана тахнч. Халымгич хамгич ил гичи зөөр юуидэ? Мах хар-лалд, тини эсий? Волд-лмаран үнэр биди эв зөөрэн ко-сударетид худнавиди? Хам-гич бички үнэр. Тер мет рес-публик ноосар, малын арсар, тосхалтын материалмудар, га-лаар, нефтар болн нань чиги илрмжн зөөрэн байн. Бунд болхларн, саак эв зөөрэн биди өлгөр гичи худ-навиди.

Тегэд республик шулу-хар заагдсн эдл-ушн болд зөөр эд-бод кедг предприт-муд тосхх кергтэ. Эдэ хар-рас авси зөөрэн, эврэ пред-притмуд дээр теругэн эд-бод кечкисн хөөн белн про-дукциан ондан республик-мудт худхла мана ору кесг холлойд өсхмн билэ. Мана республикн элчир эл тер-мудиг Съезд дээр босхж та-ху гич илджарн.

С. А. ЖАВАЕВА, жили-ш-коммунальн эдл-ахун ТПО-н оператор.

Бодамшан эклжэ Съезд дээр СССР-н Пре-зиденти туск гөр халгдх-мн. Эн туст келхд. Прези-дент мадн кергтэ гич тоол-жанап. Волд, бунд бол-хларн, теруг зүг депутатирин Съезд сунхмн. Тер хоррид делерлтэ ори-нутгудт Прези-дентн цуг улс сунжж ав-нап.

Эн Съезд дээр мана Кон-ституц бэлэ 6-ч статьяг СССР-н нол Заанаас авад хайхмн гич санжанап. Тинг-клэ илр сн болхмн билэ, ллад гихлэ биди зөв-йосни государств тосхх саната-илд. Тини государствд бол-хлэ кесг политическ партыс

Политическ халхар, чини ори-нутт тогтсн бээлнлг төв-мичн гич болшиг. Эдэ бол-лн гилта ори-нуттн олн эус-ни регионмудас үүмэтэ зөгс-прис. Ори-нуттар мидэн ги-шлч булхтэ, минигүдэ, нань чиги керг уга новдлмуд бо-лад бээна. Бундт, миниг хойр мадид хот-хол, эд-тавр өлг-го. Бундт мекхн орчд хан-нан шамлад кэдх кергтэ. Тегэд, минн тооларар, де-мократизацин бээлад зүг за-лр уга улс, экстремистар-амт хутхад партир тоднлг түкрэд бээна. Тини амтд илг мөсггч хару өлг кергтэ. Келхд, партир тускар, Мана ори-нутт Коммунистическ партияс ондан парты керг уга, гич тоолжанап. Ондан партыс үүлдхлэ теди эрк биш йосиг хартан авхнн тэдэ но-лджмн. Керул-цүгэнд бол-хлэ амтнэ, бээд-жирлал илр-дмн биш.

С. Д. ХАРИНОВ, Целин-н РОВД-н инспектор.

Мана депутатирт ма-днч орчлмгичн цирэд бутаж-ж 6-ч статьяг Конституцас авад хархх кергтэ. Зүг олн парты-та, тоолармудын палорализм-та нуттг кун бийн лавта сул күнд тоолна. Кемр олн парты үүлдхлэ теди хоорид мейарклн болхмн. Терүна ашт улс бийнэ сээниин до-мид хардгч үүлд сунхмн.

Болн эи йовичг ардасн түлхмн биш. Парты болнн үүдсн цаглань үүлдхэ. Тер хоорид ээрм термүдиг хоор-ан саалго минь ода хайлх кергтэ гич санжанап. Тер дотр минншэ залхлалата тер-мудиг. Улгурилхд, энд үүл татачир амарап сан техни-к-ини кинонас медг болхт. Мадн. ГАН-н келдэчир, хаальд үчрсн зеткртэ йовд-лын ормур күрхин кергт эр-мдэн нам йовичгн маши зог-саж авад тингэрэн күрдүи-ди.

Социальн халхарчн мили-цд кесг термүд хоршадгсн бээна. Мана үчрекендсн мө-лн уга болснэс келтэ зарын-нь келдэчирин тэлэ гермүд тосххш. Милицин жалын кемжн ода бийн ил биш. Тегэд депутатир милицин термүдиг тускар бэс бичэ Мартиха гич келхэр седлэв.

Шудтан нлодхун соальнлг оолхна эв-арбар социализм баталхар бэсн «эзэж комму-низм» кемин түрүн дам-шатыг энзү болн гич медү-лү зэрг В. И. Ленин олс. «Большевистск экперимент» күүрлән тускар келдсн олн зүсн таавриг чуртан авалго, лану революционн дуударму-лыг, назад бийсн олз-туста, болд дегэд хоолн тэвгдсн болн гингүрүлсн шинидарму-лыг буршанап. Ленин со-циализмн туск шин тоол-армудын үүлдгч хаавр ке-ласмн, пролетарск государ-ствин реалистическ полити-кин принципнол проложн-снч ухалж бээлсн.

Экономическ бип күчл-лхэр, социальн болн кели-амтнч са хээлхнэ олн зүсн бээлнч урктан авалго, бур-ушальн болн казармн эдл-ушальн арбар олн шин тог-тац тосхж болшиг, гич тү-рүн социальн хувратсн дам-штар түшг келж Ленин ашл-ар кесмн. Материальн со-мел болн термнэ залхлал-та толари производствн болн эргичн акномическ ме-ханисм, обществон пропа-гандителн чидлмуд делгүрл-лнэ тэлэ олн зүсн социальн-

нолгч, нинт тоотыг зүг тем-плагж, бээд-жирлалн цу-ннч медхдн зүг өөржжэ эшкелүрк теорыг аууырлго, эмд жирланг. нлг бээднлг лавта йовдлмудыг марксист чуртан илх зэвтэ» (ПСС, 31-ч боты, 134-ч х.) гич ил кергт үзүлжэсн. Эхүнэс шншэ эврынч үүрмүдэн хара-биш алектрулал, тактикал гентик соальнн, аармдн те-лнэ хуучрсн хээлнчг чанхар шалхмн.

Эр-сэд болсн революцин күд-мжиг большевистск пар-тир хардвр делкан социаль-стическ революцин илгчлэ хоолн залхаснх темдтэ. Болд йовдлмудын ил йовд-эн нээлвирг батлсн уга. Со-ветск Эр-сэ эрк биш күүрх гич урласн, келжсн тини амтнэс биллхрларн шин үүдсн Советск республи-кин туссн о н д а р с н назадын болн дотр-лунын таалыг объективн болн цуг-халхн шинжлэтэр улгдсн шнн стратегий ухалж бээл-лнлг Ленин большевизмнн партид түрүн болж эклв.

Социалистическ хувратсн делгүрүлсн программ Ле-нин бийинн хөөн үлдсн уга. Болд терүна ашлад үлдэж чадсн тоотн чиги

болн хамгич өлгөн күлч гич күүг медлнн харж ан-гдзала. Большевистск пар-тия хамгир билтэ амтн ан-рат угабар уга келдлэ, со-ветск обществон пуг багму-лын күнч-чиннэ баһрулган. Сталиннчг гичи эийн ле-нинизмг буршальн болсн дээрэн, саяд амтнэ ухан се-рлэ социалистическ идейнчг бийннч үүер угабар хажил-лн болсн билэ. Цуг эи тоот леиниск идеймудт «иткэлэ бээлнн» куг дор күпгдснх туужнн нелу йовдл болжа-на. Терүна ашт амтг дотр-лунын динамизмэс, эврын бийнделгүрүлхн болн шин-рулхнэ арл өлгннэс хай-пулсн чанг дөгмс болн сүг-галнн удан жилмудт общес-твиг түшв.

Мана ори-нутт оцдару-лнн йовудт, авлсн үлэснн сольвормудыг күчлннэ хол-лч таалн нлг ухан-тоол-ынч хару тогталнн, арвад жилмүднн туршарт күчлр заахгажасн худл метнэс болн домгудас олн ухан-челвирг сунхлхн болжана. Эн туст леиниск идейн-тео-ретическ гераслнн, леиниз-мнн метологоний уракни бол-л эдлэ цэгин үлэснн термү-диг цуг халхар шинжлннн тэлэ, социалистическ делгүр-

болн хамгич өлгөн күлч гич күүг медлнн харж ан-гдзала. Большевистск пар-тия хамгир билтэ амтн ан-рат угабар уга келдлэ, со-ветск обществон пуг багму-лын күнч-чиннэ баһрулган. Сталиннчг гичи эийн ле-нинизмг буршальн болсн дээрэн, саяд амтнэ ухан се-рлэ социалистическ идейнчг бийннч үүер угабар хажил-лн болсн билэ. Цуг эи тоот леиниск идеймудт «иткэлэ бээлнн» куг дор күпгдснх туужнн нелу йовдл болжа-на. Терүна ашт амтг дотр-лунын динамизмэс, эврын бийнделгүрүлхн болн шин-рулхнэ арл өлгннэс хай-пулсн чанг дөгмс болн сүг-галнн удан жилмудт общес-твиг түшв.

Мана ори-нутт оцдару-лнн йовудт, авлсн үлэснн сольвормудыг күчлннэ хол-лч таалн нлг ухан-тоол-ынч хару тогталнн, арвад жилмүднн туршарт күчлр заахгажасн худл метнэс болн домгудас олн ухан-челвирг сунхлхн болжана. Эн туст леиниск идейн-тео-ретическ гераслнн, леиниз-мнн метологоний уракни бол-л эдлэ цэгин үлэснн термү-диг цуг халхар шинжлннн тэлэ, социалистическ делгүр-

Толрха ил тогтсн бээлнлг шинжлалар үлгдсн научн тааж медлннэ эмнэс далай-лр угабар дала мн тааж медлнлг Ленин сөрүд тэвэг билэ. Идеологическ олн зү-сн хажлр идеймүд тархадг амтнэ эмнэс үүлдэж үнн-чнч ухата амтст энтн да-гннл дурта билэ.

Ленинэ хөөн нарт делкэд, тер тоод мана ори-нуттг зөөр ил хуврат болн, эн тоотын XX, зун жилин экл-ид нам күүна уханл оршго бээсн. Эн болсн хувратс олн бээд-жирлалн цуг хал-хэс болсн дээрн нарт делкан бээднлг үндсөрн оцдаруал. Күүна уханд оршго-гичасн эв-арл капитализм үзүлэ. Шин тогтац бээд-жирлал ил тогтлг болн чиги эврынн-сн тоотлалнн зэргүлүл, тууж-кар тогтлсн яланинн, мн хал-хисн бас үзүлэ. Социальн системе хам-хопс бээлннэ туск тор чинрарн тарч шин үчр-утх зүүнэд йовл. Күмн-амтнэ өмн нарт ирсн алу ил термүд болн амтншэ бээдл, ямарн болвчн тог-тацта улс болн государств болжасн йуһл угабар, цү-ггэтэ бээлэсн некталнлнур

Ленин үлдсн өлгөр олн зүсн догматическ хажилнл-жэсн болн худлар илгдлг йовдлмудас сулаххларн, те-рүнд эврынн идейн болн политическ шинжлалнэ берк чинртэ гичи булннн, үндлнч тогтсн ил бээлнлг медлннэ болн оцдаруалнн научн эв-арннн болн туста средст-винн парты үзжана.

Ленинск идеймүдэр хару эргж хээлнн элр йириндн хару Ленинур эргж ирлнн биш энтн Ленинлэ хамдан уралан дөвшлнн болжана. Нег халхасн, энтн леиниск идейнч ил бээд-жирлалд хару тохралнн тускар келгдэ-на, кияд гихлэ урлн энтн зүг дуулармуд болд үлгдг бээсн. Таалаан халхасн болхлэ, мана обществон эдлэ гатик бээд-жирлалнч эрк биш гүүнэр шинжлх, оцл-аруалнн политик күчлхнн тэлэ өлгдсн шин теоретическ үлэлэс болн ашлармуд, ул-галасн-сүв-селвүд кергтэ болжана. Аш сүүлнн цуг эи кергүз марксистирин өлэ цэгин үйр, леиниск зөөрл, нарт делкан олн амтнэ ухан-селклар, лухар, култураро түшг келлэ, бийсннн өмн бээл термүдиг эврыннч чид-лэр халж чээлннэс залх-лалта болхмн.

Москвад байр-блжмнн дг-р нехмн, терүн дээр М. С. Горбачев делкэд келмн гичи шинжлэр батлж автлэ.

В. И. Ленин терк нерсн 120 жилин өмд нергдсн боллгч керг-үүлдэрмуд тем-длалн.

СОҢСХВР

821-ч тойгта Маньчжеск территориальн сунхврнн округар дууһан өлгннэ ашмудын туск сунхврнн участкудын комиссь-мудын протоколмудыг халһад сунхврнн округнн комиссь зэглжанап.

РСФСР-н улсин депутатыг сунххнн тэлэ сунхачирин списокүдт 102923 кун орлгдсн билэ, дууһан өлгннд 86676 кун, эс гич 81.2 процентнх орлцв.

Сунхачирин 1749 бюллетень лавта биш гич тоолгдв.

Сунхачирин зүг өлгнн ним кевэр биллгдв:

Улсин депутатын кандидатын нер-уснь	улсин депутатын кандидатын тэлэ дууһан өгснх	улсин депутатын кандидатын тэлэ дууһан өгснх	улсин депутатын кандидатын буршаж дууһан өгснх	улсин депутатын кандидатын буршаж дууһан өгснх
Ботов Михаил Николаевич	1798	2.07	67459	97.83
Ванькаев Анатолий Николаевич	381	0.44	68876	99.56
Гаряева Валентина				
Нимгировна	1463	1.69	67794	98.31
Джимбеов Ивар Иванович	504	0.58	68753	99.42
Илюмжинов Кирсан Николаевич	28962	33.41	40295	66.59
Кадаев Петр Борисович	741	0.85	68516	99.15
Катушов Ким Петрович	2097	2.42	67160	97.58
Ларгин Александр Захарович	6045	6.97	68212	98.03
Малиева Вера Степановна	1150	1.33	68107	98.67
Малжосов Иван Николаевич	561	0.65	68696	99.35
Остапенко Владимир Михайлович	6545	7.55	62712	92.45
Самарцев Владимир Гаврилович	1694	1.95	67563	98.05
Сангаджиев Владимир Сангаджиевич	592	0.68	68665	99.32
Талкин Лев Бадминович	2741	3.16	66516	96.84
Удовиченко Анатолий Васильевич	1879	2.17	67378	97.83
Хмелевский Алексей Иванович	4066	4.69	65191	95.31
Яяжинова Балла Ивановна	2864	3.30	66393	96.7

РСФСР-н улсин депутатирт темдлж бичгдсн кандидат-арас негнн чиги дууһан өлгннд орлсн сунхачирин дууһнн

иквиннх авси уга, тегэд улсин депутатд сунбгдсн уга.

РСФСР-н улсин депутатирин сунхлхнн туск РСФСР-н Закана 52-ч статьяда ирцүлж, сунхврнн округа амтнэ ду икөр авси депутатын хойр кандидаттар давтад дууһан өлгнн кехмн гич сунхачирин округнн комиссь шиндв:

Илюмжинов Кирсан Николаевич.

Остапенко Владимир Михайлович.

СУНХВРИН ОКРУГИН КОМИССЬ.

Халымг АССР-ян Дезд Со-ветнн улсин депутатиринг сунхлхнн Центральн сунх-врнн комиссь сунхврнн туск Закана 52-ч статьяда ирцүл-ж бембэ адр — 1990 жи-лин моһа сарин 17-д сунх-врнн ним округулар давтад дууһан өлгнн болхмн, гич сунхачирин округудын комис-сьмудын сурварог зэглжана:

ЭЛСТ БАЛХСН

3-ч тойгта Хочиновск сун-хврнн округ — Витковский Иван Васильевич. Юдин Юрий Иванович

4-ч тойгта Паланнск сун-хврнн округ — Боджаев Алексей Сангаджи-Горьевич. Макаров Николай Сергеевич

6-ч тойгта Комсомольск сунхврнн округ — Сергеев Василий Сангаджиевич, Шун-гаев Борис Далаевич

7-ч тойгта Энергетическ сунхврнн округ — Манджи-ев Михаил Бадма-Горьевич, Намруев Михаил Гогуевич

8-ч тойгта Байдуковск сун-хврнн округ — Семенов Ни-колай Константинович, Хар-ченко Владимир Михайлович

9-ч тойгта Менделеевск сунхврнн округ — Колла-риков Эдуард Николаевич, Цымпылов Валерий Раднае-вич

11-ч тойгта Пионерск сун-хврнн округ — Громова Ни-на Бамбаевна, Шалхаков Игорь Батырович

12-ч тойгта Коммунистическ сунхврнн округ — Бадминов Юрий Кирилло-вич, Сангаджиев Виктор Нимжеевич

13-ч тойгта Фрунзеск сунхврнн округ — Сюлла Виталий Николаевич, Эрен-цеков Михаил Аядревич

14-ч тойгта Кышловск сун-хврнн округ — Лиджиев Долган Николаевич, Шап-туров Валерий Васильевич

19-ч тойгта Геологическ сунхврнн округ — Бадмаев Юрий Давыдович, Убушаев Владимир Бадахаевич

20-ч тойгта Молокановск сунхврнн округ — Биткеев Петр Цеденович, Эрдинея Нимя Тюрбеевич

21-ч тойгта Республиканск сунхврнн округ — Цакиров Басан Григорьевич, Павлов Станислав Петрович

22-ч тойгта Вокзальн сун-хврнн округ — Лебеденко Валентин Андреевич, Позд-няков Николай Ефимович

26-ч тойгта Университетск сунхврнн округ — Абуши-

нов Геннадий Алексеевич, Горлова Галина Намжиновна

27-ч тойгта Гайдараовск сунхврнн округ — Семенов Борис Константинович, Шон-джиева Александра Убушае-вна

28-ч тойгта Интернацио-нальн сунхврнн округ — Колдаев Эрдине Эрдеевич, Шиняев Николай Улаанович

29-ч тойгта Выставочн сунхврнн округ — Бакаланова Эрдине Улюмджиевич, Бу-луцкий Василий Ефимович

32-ч тойгта Горьковск сун-хврнн округ — Мухлаев Лен Тюрбеевич, Алядаев Алек-сандр Бурхаевич

35-ч тойгта Ростовск сун-хврнн округ — Далаев Анд-рей Далаевич, Утинский Вла-димир Иванович

36-ч тойгта Волгоградск сунхврнн округ — Макси-мов Константин Николаевич, Пшатов Виктор Вениамино-вич

НИКИ-БУРУЛЬСК РАЙОН

49-ч тойгта Кешидовск сунхврнн округ — Бадмаев Сергей Лиджиевич, Лиджеев Мана Бамбаевич

52-ч тойгта Златурганск сунхврнн округ — Бовасев Валерий Эрдиневич, Сарап-гов Александр Пюрсеевич

КАСПИЙСК РАЙОН

62-ч тойгта Уланхольск сунхврнн округ — Кичиков Игорь Владимирович, Сан-гаджиев Борис Лиджи-Гор-еевич

МАЛОДЕРБЕТОВСК РАЙ-ОН

65-ч тойгта Восточн сун-

хврнн округ — Басанов Вла-димир Намжинович, Очиро-ва Галина Николаевна

ПРИОЗЕРН РАЙОН

74-ч тойгта Советск сунх-врнн округ — Кравченко Иван Васильевич, Очирова Нина Горальевна

76-ч тойгта Чкаловск сун-хврнн округ — Намжинов Алексей Иосеевич, Эрдинея Василий Матвеевич

77-ч тойгта Заданновск сунхврнн округ — Бамбаев Станислав Очиронич, Муш-ев Михаил Утинсевич

ЦЕЛИНН РАЙОН

93-ч тойгта Колхозн сун-хврнн округ — Бамбаева Илья Антонович, Брдаев Илья Эрдиневич

ЮСТИНСК РАЙОН

109-ч тойгта Кельтисн сунхврнн округ — Бадмаев Лаго Капурович, Мухлаев Борис Сангаджиевич

ЯНИАЛТИНСК РАЙОН

118-ч тойгта Березовск сунхврнн округ — Намидов Владимир Васильевич, Шалко-в Виктор Давыдович

ЯШКУЛЬСК РАЙОН

123-ч тойгта Боднаевск сунхврнн округ — Дорж-иев Валерий Лиджиевич, Че-калданов Эрдине Николае-вич

124-ч тойгта Кировск сун-хврнн округ — Лиджиев Владимир Иосифович, Побо-ков Пето Эрдиневич

Нинт сунхво амтн тэлэ тогтагдсн сунхачирн учир-тд болн сунхачирнн өмнө-дэр амтн дууһан өгсннэ.

НАЗРИН ТУСКАР ССР-ин СОЮЗИН БОЛН СОЮЗН РЕСПУБЛИКУДИН ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВИН УЛ

Эн үл наарин туст харлца диглнэ. наариг олата-туста-
нар олзлхнэ. харж-халахнэ, наарин шим хэрү тогтахин,
эргидж иртмжиг хадлж ясуулхнэ. эдл-ахун цуг янз
эдл зөвт-нар делгүүлхнэ төлө кертгэ таал тогталхнур
зөрүлднэ.

I-ч эңг. Йиркү бээдл

1-ч статья. ССР-ин Союзин, союзн болн автономн
республикудин наарин законодательств
Эн улар болн энүнэ ирлцүлгдэж нааргдхаж ССР-ин
Союзин, союзн болн автономн республикудин талдан за-
конодательствар ССР-т наарин харлцан диглгднэ.

Уулын, урха модна болн усна харлцон, урмлын болн
адусна делгэж, агарин атмосфериг олзлхнэ болн харл-
на харлцон ССР-ин Союзин болн союзн республикудин
шилшн законодательствар диглгднэ.

2-ч статья. ССР-ин наарин хань
Олзлгдх хол чирлэ ирлцүлгдэж ССР-ин цуг наэр
кигэ хувагднэ:

1) селэнэ эдл-ахун олзлгдх чирлэ наэр;
2) эмит бээдг пунитын наэр (балхсдын, балхсдын янз-
та поселкуды болн эмит бээдг селэнэ пунитын);
3) промышленности, колгн-кучна, залхлдана, харсл-
тын болн нань чиги чирлэ наэр;

4) иртмж харлхна, ясуулхнэ, хэрү тогталхна болн
туужин-сойлын чирлэ наэр;

5) урха модна көригн наэр;
6) усна көригн наэр;
7) наарин нөрн.

Баг келн улс болн этническ багмуд бээж эдл-ахун
үүлдэр күдэжэж бээриг союзн болн автономн республи-
кудин законодательствар эн заагдсн категория наэр олз-
лхнэ онц кемжан тогтагдх чадхнэ.

3-ч статья. Наэр — улсин зөөр
Наэр энүнд бээх эмитнэ зөөр мөн.

ССР-ин гражданин болн наарин уахон авч чадх
зөө эдлнэ, наэр өглнэ таал болн диг-дараг эн улар болн
союзн болн автономн республикудин законодательствар
ийлгднэ.

4-ч статья. Наэр эдлхэр улсин депутатирин Советмү-
дин зөө-йосн

Улсин депутатирин Советмүд наарин уахондуг
ССР-ин гражданимуд, колхозмуд, совхозмуд болн го-
сударствени кооперативн, олна нань чиги предприя-
тымуд, учреждени болн организацт, законодательствар
тогтагдсн йовдламуд болхнэ, — талдан чиги организацт,
эмитнэ олзлхнэ өгнэ.

Улсин депутатирин Советмүд эн ула болн союзн болн
автономн республикудин законодательствал ирлцүлж
наарин уахондуг салж авна.

Тооһар баг улсин болн этническ багмудын төлө теднэ
эдл-ахун үүлдэрлэ аалхлдана биш күцлэхэр бээри наэр
наарн болн эдл-ахун үүлдэрин төлө наэр өглнэ болн
хэрү авлн улсин депутатирин ирлцүг Советмүдин зөв-
шадэр тер улс болн этническ багмуд дунд референдум
кеснэ ашмудар негдгт болхнэ.

5-ч статья. Наариг ээллнэ
Наснань туршарт наэр ээллнэ зөө ССР-ин граж-
данмудын керглитин төлө ода бээх улын 20-ч статьяла
ирлцүлгдх өгднэ.

Өгчх наарин уахондуг ирлцүг кемжан союзн болн
автономн республикудин законодательствар ийлгднэ.

Селэнэ эдл-ахун болн модна эдл-ахун нодлшн кехн
төлө дагнн эдлгхэ гнж наэр колхозмуд, совхозмуд,
государствени, кооперативн, олна предприятимуд, уч-
реждени болн организацт, бурхн-шажна организацт
өгднэ.

6-ч статья. Наариг олзлхнэ
Дигнн эс гнж цаг зуур наэр олзлхнэ өгднэ.

Ода бээх улын 21-ч, 22-ч статьяст заагдсн күцлэхэр
ССР-ин гражданимуд:

1) промышленности, колгн-кучна болн селэнэ эдл-ахун биш
агнн гнж государствени, кооперативн, олна предприя-
тымуд, учреждени болн организацт;

2) селэнэ эдл-ахун болн модна эдл-ахун нодлшн кехн
төлө дагнн эдлгхэ гнж наэр колхозмуд, совхозмуд,
государствени, кооперативн, олна предприятимуд, уч-
реждени болн организацт, бурхн-шажна организацт
өгднэ.

7-ч статья. Наариг олзлхнэ
Дигнн эс гнж цаг зуур наэр олзлхнэ өгднэ.

Ода бээх улын 21-ч, 22-ч статьяст заагдсн күцлэхэр
ССР-ин гражданимуд:

1) промышленности, колгн-кучна болн селэнэ эдл-ахун биш
агнн гнж государствени, кооперативн, олна предприя-
тымуд, учреждени болн организацт;

2) селэнэ эдл-ахун болн модна эдл-ахун нодлшн кехн
төлө дагнн эдлгхэ гнж наэр колхозмуд, совхозмуд,
государствени, кооперативн, олна предприятимуд, уч-
реждени болн организацт, бурхн-шажна организацт
өгднэ.

8-ч статья. Наариг олзлхнэ
Дигнн эс гнж цаг зуур наэр олзлхнэ өгднэ.

Ода бээх улын 21-ч, 22-ч статьяст заагдсн күцлэхэр
ССР-ин гражданимуд:

наариг нээмэдлж авлхна туск бооцаг уурулхна кемд
нээмэдлсн наариг олзлхнэ зөө бас уурулднэ.

Наариг ээллнэ, зөвиг, наариг олзлхнэ болн наариг
нээмэдлхнэ зөвиг уурулхна нань чиги сээм союзн бо-
лн автономн республикудин законодательствар хэлэгдэж
чадхнэ.

10-ч статья. Наарин уахондуг ээллнэ зөвиг болн олзл-
хнэ зөвиг талдан күүнд өглнэ.

Тосхлтыг болн тосхлсн объектиг ээллнэ зөө талдан
күүнд өгдхлэ, эн объекте хамдан наарин уахондуг
ээллнэ зөө эс гнж олзлхнэ зөө союзн болн автономн
республикудин законодательствар тогтагдг диг-дараг
болн таалар бас талдан күүнд өгднэ.

11-ч статья. Наариг йилж наарлнэ
Государствени болн олна керглитин төлө наариг йил-
ж наарлнэ улсин депутатирин ирлцүг Советин йиндэр-
рар наарин зөв шадэр эс гнж ССР-ин Союзин, со-
юзн болн автономн республикудин законодательствар
тогтагдг диг-дараг наэр ээлжэж күүнэ кесн зөв шадэр
күцгднэ.

Селэнэ эдл-ахун наариг селэнэ эдл-ахун биш кергл-
литин төлө йилж наарлнэ зүг берк сээмд союзн болн
автономн республикудин законодательствал ирлцүлж
күцгдх зөвт.

Наарин эин эс гнж наариг олзлгдх күн эс зөв шадэр,
улсин депутатирин Советин шиндэрлг зарлнн диг-дараг
шинэс хэлэж болхнэ.

Эн региона төлө кадастрин үнлхнэ кемжанлэ ирл-
цүлж темдлгдсн онц ик шимтэ наариг, тер мет онц хар-
лхнэ бээх иртмжиг болн туужин-сойлын объекте бээх
наариг йилж наарлнэ орулж болхнэ. Тним наарин тоог
союзн болн автономн республикудин законодательств
батлж тогтана.

Государствени болн олна керглитин төлө балхси ин-
дрк болн нөк модна зонмудын, научн-ийнжлхнэ учре-
ждени болн сурхулин заведенин дамшлтын тархнэ
тегнн наариг, негдгч багин ө-шубу модыг йилж наар-
лнэ зүг берк сээмд союзн болн автономн республикудин
законодательствар тогтагдг диг-дараг күцгднэ.

Наарин уахондуг йилж наарлж авхар бээх предприя-
тымуд, учреждени болн организацт проектировань экл-
хас урд объектиг бээршлүлхнэ наариг, уахондуг ирлцү-
г кемжэж болн территориян комплексн делгритиг тегл-
лнэ учртай авч терүг йилж наарлхнэ таалыг наарин
эздүлэ болн наэр олзлгдх өгднэ, тер мет улсин депу-
татирин бээри Советмүдлэ урдасн зөв шадэр зөвт. Ур-
дасн зөв шадэр угаһар проектн кедлмшиг мөңгэр тетх
зөө өгдхнэ.

Колхозмудас, совхозмудас, селэнэ эдл-ахун нань чиги
предприятимудас наариг йилж авад, терүг ССР-ин
гражданимуд болн селэнэ эдл-ахун кооперативн өглнэ
эн улмудар, союзн болн автономн республикудин за-
конодательствар тогтагдсн сээмд болн тним диг-дараг
улсин депутатирин района, балхсна Советер күцгднэ.

12-ч статья. Наарин алын болн наариг нээмэдлхнэ
төлө өгдх мөңгн.

ССР-т наариг ээлсндин болн наариг олзлсндин мөңг
өгч кертгэ. Наарин төлө мөңг өглнэ наарин алын эс гнж
нээмэдлхнэ мөңгнэ лютатар авднэ. Тер мөңг наарин
уахондуг чирлэс болн бээх бээригс иштэ йилгднэ.

Алв аялхна диг-дараг болн кемжан союзн болн авто-
номн республикудин законодательствар тогтагднэ. Нээм-
эдлч нээмэдлхнэ шадгнн өгнэ, терүнэ кемжан халхсн
зөв шадэр союзн болн автономн республикудин за-
конодательствар йилгдг диг-дараг болн кемжээр тогта-
гднэ.

Урха модна кергн наарин төлө авчх мөңгн урха
мод олзлхнэ төлө авчх мөңгнэ хамдан авгжана.

Наарин төлө өгдхж мөңгн улсин депутатирин бээри Со-
ветмүдин бюджетт оржана, ээрм мөңгн союзн болн авто-
номн республикудин бюджетмудт цуглулж болжана болн
хамгин түрүнд наармудыг харлхнэ, теднэ чирлцэ бөд-
лүлхнэ, цуг эңгэ күмөжхнэ төлө наэр ээлгэ эмитнэ болн
наэр олзлгдх эмитнэ, тер дотр нээмэдлчиринг урмдүлхнэ,
бас наэр диглж эдлхнэ болн мөдл-наарин социальн дел-
гритд йилгднэ.

Союзн болн автономн республикудин законодательств
наарин төлө мөңг өглхэр онц зөө хэлэгдэж чаджана: темдг-
тэ болзгт мөңг өглхэс күцэ эс гнж хувар сүлхлхнэ, мөңг
өглхнэ болзгиг хооран савлхнэ, наарин алын кемжэ бээрүл-
хнэ.

Наарин төлө авг мөңгнэс заповедникүл, келн-энтэ
болн дендрологическ паркүл, ботаническ сээмүл, бас энтэ-
рүлгдсн эс гнж баг өгнэ наармуд эдларт авсн предприя-
тымуд, учреждени, организацт, коллективс болн граж-
данмуд сүлхлгдхана. Союзн болн автономн республикудин
законодательствар тогтагдх диг-дараг наэр ээлжэж күүнэ
кесн зөв шадэр зөвт.

13-ч статья. Наэр ээлдг эмитнэ илм даалхарт:

1) таягдсн күцлэс иштэ наариг олзта-тустаһар олзлх,
терүнэ чирлцг өөдлүлх, производствд иртмж харлхна
технологий олзлх, эврөнн эдл-ахун үүлдэрин ашт бээри
наариг экологическ бээдлг муурулшго;

2) эн улмудын 42-ч статьяд темдлгдсэр наариг харлхна
керг-үүлэрмүдин комплекс күцлэж;

3) наарин ээлдг эмитнэ илм даалхарт:

1) наариг олзлхнэ болн харлхна төлө бүрткх бүрдэлнэ,
наарин бээх бээдлг таслвр угаһар бүрткж хэлэлх тогта-
лн (мониторинг);

2) Государствени наарин кадастр орулхна диг-дара
тогталхнэ;

3) наэр олзлхнэ холлгч положени тогталхнэ.

14-ч статья. Наарин эздүдин болн наэр
олзлжх эмитнэ зөвн болн даалхврнэ

16-ч статья. Наарин эздүдин зөвн болн даалхврнэ
Наарин эздүд илм зөө эдлжана:

1) наарин эврэ тустан ээн боллхнэ;

2) эврөнн наарлжх селэнэ эдл-ахун эдл-уушт болн
терүг хулдснэс оржх оруд ээн боллхнэ;

3) тогтсн диг-дарагс иштэ эдл-ахун керглитин төлө
наарин уахондуг бээх өргэр олзлгдг малтж авадг зөөр,
торф, модна урхмл, усна объекте олзлх, тер мет наарин
нань чиги онц шинжиг элх.

4) эмитн бээдг, производствени, сойлын-бээцин болн
наэр чиги тосхлэс болн сооруженис тосхх;

5) селэнэ эдл-ахун сойл болн урхмл тархин болн
урхмлин төлө, ээнткхнэ зөө;

6) наариг булаж авсн эс гнж наарин уахондуг эврэ ду-
рар өгсн нагт наарин чирлцг өөдлүлхнэ төлө наарис наруг
күцн дахлх;

7) эн улмудар, союзн болн автономн республикудин
законодательствар темдлгдсн сээмд болн диг-дараг наэр
уахондуг болн энүнэ хувар цаг-зуурин олзлхнэ өгч.

Наарин эздүд илм даалхарт:

1) таягдсн күцлэс иштэ наариг олзта-тустаһар олзлх,
терүнэ чирлцг өөдлүлх, производствд иртмж харлхна
технологий олзлх, эврөнн эдл-ахун үүлдэрин ашт бээри
наариг экологическ бээдлг муурулшго;

2) эн улмудын 42-ч статьяд темдлгдсэр наариг харлхна
керг-үүлэрмүдин комплекс күцлэж;

3) наарин ала цаглань орулж өгч;

4) наарин эздүдин, наэр олзлгдг талдан эмитнэ, тер дотр
нээмэдлчирин зөвиг өдлшго.

17-ч статья. Наэр олзлгдг эмитнэ зөв болн даалхвр
наэр олзлгдг эмитнэ илм зөөтэ:

1) наариг наарлж өгдсн наариг олзта-тустаһар олзлх,
терүнэ чирлцг өөдлүлх, производствд иртмж харлхна
технологий олзлх, эврөнн эдл-ахун үүлдэрин ашт бээри
наариг экологическ бээдлг муурулшго;

2) тогтсн диг-дарагс иштэ наарин уахондуг бээх өргэр
олзлгдг малтж авдг зөөр, торф, модна урхмл, усна
объекте олзлх, тер мет наарин нань чиги онц шинжиг
элх;

3) наэр наарлж өгсн улсин депутатирин Советлэ үтцл
эмитн бээдг гермуд, производствени, сойлын-бээцин болн
наарин тосхлэс болн сооруженис тосхх;

4) олзлхнэ уурулхлх наариг ясуулхнэ төлө, эврэ
бийннэ халхас наарлхнэ мөңгиг дахлх авч;

5) селэнэ эдл-ахун сойл тарлхнэ болн наарлхнэ, сел-
энэ эдл-ахун эдл-ууш олзлхнэ төлө ээнткхнэ зөө;

6) эн улмудар, союзн болн автономн республикудин
законодательствар темдлгдсн сээмд болн диг-дараг наэр
уахондуг болн энүнэ хувар цаг-зуурин олзлхнэ өгч.

Наэр олзлгдг эмитнэ илм даалхарт:

1) таягдсн күцлэс болн терүг наарлж өгсн талас иштэ
наэр олзлхнэ тетхх;

2) наарлж өгдсн наариг олзта-тустаһар олзлх, произ-
водствд иртмж харлхна технологий олзлх, эврөнн эдл-
ахун үүлдэрин ашт бээри наариг экологическ бээдлг муу-
рулшго;

3) эн улмудын 42-ч статьяд темдлгдсэр наариг харлхна
керг-үүлэрмүдин комплекс күцлэж;

4) наарин алыг эс гнж наариг нээмэдлж авсн мөңгиг
цаглань орулж өгч;

5) наарин эздүдин, наэр олзлжх талдан эмитнэ, тер тоод
нээмэдлчирин зөвиг өдлшго.

18-ч статья. Наэр ээлдг болн олзлгдг эмитнэ зөө хар-
слн

Наэр ээлдг болн олзлгдг эмитнэ законодательств зөдсн
йовдлас бишкнэ, наэр ээлдг болн олзлгдг эмитнэ үүлдэрт
государствени, эдл-ахун болн талдан чиги орнамудын бо-
лн организацн халхас орлцлн бээх зөө уга.

ССР-ин Союзин, союзн болн автономн республикудин
законодательствар хэлэгдсн диг-дараг наэр ээлдсн зөөмүд
хэрү тогтагдх зөвт.

Наэр ээлдг болн олзлгдг эмитнэ зөө эдлгдсн ашт учрсн
наруг күцн кемжээр хэрү тогтагдх зөвт.

Наруг хэрү тогтагдхна зүтхэн зарлг эс гнхлэ государст-
вени арбитраид хөлэгднэ.

Наэр ээлдг болн олзлгдг эмитнэ зөө эн улар, союзн бо-
лн автономн республикудин законодательствар хэлэгдсн

19-ч статья. Наэр ээлдг болн олзлгдг эмитнэ зөө хар-
слн

Наэр ээлдг болн олзлгдг эмитнэ законодательств зөдсн
йовдлас бишкнэ, наэр ээлдг болн олзлгдг эмитнэ үүлдэрт
государствени, эдл-ахун болн талдан чиги орнамудын бо-
лн организацн халхас орлцлн бээх зөө уга.

ССР-ин Союзин, союзн болн автономн республикудин
законодательствар хэлэгдсн диг-дараг наэр ээлдсн зөөмүд
хэрү тогтагдх зөвт.

2) ССР-ин гражданимудын кооперативт — коллективн
сад, наруг урхмлин болн мал өсклнэ төлө;

3) ССР-ин гражданимуд, колхозмуд, совхозмуд,
государствени селэнэ эдл-ахун, кооперативн, олна пред-
приятимуд болн организацт — селэнэ товарн эдл-аху
барлхнэ төлө;

4) научн-шинжлтин, сурхулин болн селэнэ эдл-ахун
талдан учреждени, селэнэ производствени-техническ
училищмудт болн олна дундын школмуд — шинжлтин,
сурхулин күцлэхэр, нүүрлгч дамшлг тархалхна болн сел-
энэ эдл-ахун наарлхнэ төлө;

5) селэнэ эдл-ахун биш предприятимуд, учреждени болн
организаци, бурхн шажна организацт — дөңд, се-
лэнэ эдл-аху бэрхн төлө.

Эврэ дөңд эдл-аху бэрхн төлө приусадебн наарин
уахондуг улсин депутатирин селэнэ, поселков, балхс-
дын Советмуд өгнэ.

Кемр ССР-ин Союзин, союзн болн автономн респу-
бликудин законодательствд хэлэгдсн болхлэ селэнэ эдл-
ахун неродлхтэ наариг селэнэ эдл-аху бэрхн төлө талдан
организаци болн эмитн өгч болжана.

24-ч статья. Колхозмудын, совхозмудын болн селэнэ
эдл-ахун, талдан предприятимудын, учреждени болн
организацин наэр ээллнэ

Олна селэнэ эдл-ахун производствиг бэрхн төлө кол-
хозмуд, совхозмуд болн селэнэ эдл-ахун талдан пред-
приятимуд болн организацт дагнн ээлх наэр өгднэ.
Заагдсн предприятимуд, учреждени болн организацт наэр
нөмр уахондуг нээмэдлж авч чаджана.

Агропромышленн негдлсн, комбинатмудын, агрофир-
мнн нань чиги бурдэсн хань колхозмуд, совхоз-
муд, селэнэ эдл-ахун талдан предприятимуд, учреждени
болн организацт орсн цагла чиги наэр бэрх зөвн халхнэ.

Селэнэ эдл-ахун предприятимудын подразделени
(дамшлтын эдл-ахусас нань) ул деер бурдэсн болн те-
рүнэс наарчх кооперативт улсин депутатирин Советин
шиндэрлэ эдл-аху наарлхнэ эдл таал 'эрн биш үүдэлнэ
тоод авч урднэ эд-бод кемжэн наарас наарин уахондуг
өгч зөө өгднэ. Тер уахондуг заагдсн предприятимудын
наарин мөдлэс наарлхнэ зөвт. Наарин уахондуг өглнэ
диг-дараг болн таалыг союзн болн автономн республику-
дин законодательствар тогтагднэ.

Колхозмудын болн селэнэ эдл-ахун нань чиги коопе-
ративсн гешчмудт, селэнэ эдл-ахун предприятимудын (дам-
шлтын эдл-ахусас нань) нөдлчирт теднэ ханас наарчх
болн крестьянск эдл-аху бэрхср седжэдг болхлань улсин
депутатирин Советин шиндэрлэ эдл-аху барлхнэ эдл таал
эрн биш үүдэлнэ тоод авч, заагдсн предприятимудас нар-
лхнэ наарас уахондуг йилгдх өгднэ. Наарин уахондуг
өглнэ диг-дараг болн таал ода бээх улар, союзн болн
автономн республикудин законодательствар тогтагднэ.

25-ч статья. Крестьянск эдл-аху бэрхср гражданимудын
наэр ээллнэ.

Крестьянск эдл-аху бэрхср седжэж, терүг ик зуудан
эврэ күч-көлсөр болн теднэ өри-бүдмүдин күч-көлсөр ул
келг болхлэ, ССР-ин гражданимуд, приусадебн хуварн
тоод авч, теднэ зөв шадэр наарин уахондуг дагнн ээллнэ
эс гнж нээмэдлхнэ өгднэ. Союзн болн автономн респу-
бликудин законодательств наариг зүг нээмэдлхнэ өгч
сээм болн таал тогтаж чаджана.

Крестьянск эдл-аху бэрхср гражданимуд производст-
вени күцлэхэр наарин нөмр уахондуг нээмэдлж чаджана.

Селэнэ эдл-ахун кесн кедлмшин дамшлтын, кертгэ
меркжлтин, талдан таалыг болн бээдлг учрт авад наэр
уахондуг авлхна т

Населенин туршартуулар халхын эел СССР-ин граждандуудын киргалтын талаа ода баах улын 20-ч статьяда ирлелгелер өгднэ.

Өмч хаарин участкуудын ирлелгелер неможа союзи болн автономии республикуудын законодательствар ийльгана.

Селана эдл-ахун болн модна эдл-ахун модлмн кехия талаа даягин эдлгана гиж хаар колхозуудт, совхозуудт, тослох-государствени, кооперативни, олна предприятияудт, уч-реждениякт болн организацт, бурхи-шижна организацт өгднэ.

6-ч статья. Хаариг олаллн

Далгин эс гиж цаг зуур хаар олаллн өгднэ.

Ода баах улын 21-ч, 22-ч статьякт эаагдсн кулгелар СССР-ин граждандуудт:

промышлени, колгн-кучна болн селана эдл-ахун биш нань чиги государствени, кооперативни, олна предприятия-мудин учреждениякт болн организацт;

деревни, керегелени талаа ода баах улын 31-ч статьяда эаагдсн организацт;

бурхи-шижна организацт, омонети болн хаадын юридическ амти оргилгелар хам-ну ийдрингелар, парг делени негалтсн болн органи-зацт.

Цаг зуур хаар олаллн болзгиг союзи болн автономии республикуудын законодательств тогтана.

СССР-ин Союзин, союзи болн автономии республикуудын законодательств халагдсн ирлелгелар нань чиги ор-ганизацт болн амти хаариг олаллн өгч болхмн.

7-ч статья. Хаариг нэмэллн

Нэмэллннэ талаа хаариг цаг зуур олаллннэ эеа СССР-ин граждандуудт, колхозуудт, совхозуудт, госу-дарствени, кооперативни, олна нань чиги предприятияудт, учреждениякт болн организацт, советск болн хаадын юридическ амти оргилгелар хамду предприятияудт, парг делени негалтсн болн организацт, тер мет хаадын го-сударствт, парг делени организацт, хаадын юридическ амти болн граждандуудт.

Хаариг нэмэллннэ өгднэ улсин депутатирин ирлел-гелар Советмуд болдмн.

Нэмэллннэ таал хойр халхин эевишлар ийльгелж боо-панд баталднэ. Хаар нэмэллннэ боопана үүдлрени бол-эг тегсснэ хоон теруг хэрү тогтах үлү эеа нэмэллелч өг-днэ.

Нэмэллннэ авгдсн селана эдл-ахун кереллгел хаарин участкуд хойр халхин эевишлар нэмэллелч эдлелннэ өгч болжана.

Колхозуудт, совхозуудт, государствени болн коопера-тивни селана эдл-ахун нань чиги предприятияуд эдл-ахун дотрк хаар олаллннэ эекалын диг-дарапар онц келелчарт болн нэмэллннэ коллективт хаариг батлж чаджана.

Хаариг нэмэллннэ херлелнэ диг-дарапар эн улмудар, нэмэллннэ туск СССР-ин Союзин болн союзи республи-куудин законодательствени улмудар, союзи болн автоно-мии республикуудин законодательствар ийльгднэ.

8-ч статья. Хаариг өглн

Эдлелнэ болн олаллннэ талаа хаарин участкуд өглнн эааж өглннэ диг-дарапар куцелднэ.

Эн улмудын 11-ч, 24-ч статьякар халасн диг-дарапар эн участкиг зүт авсна хоон эдлелнэ эс гиж олаллннэ баах хаарин участкиг талдая эанд эс гиж олзлачд өглнн куцелднэ.

Селана эдл-ахун кереллгелн талаа олалж болх хаар хам-гин түрүнд селана эдл-ахун талаа харлгдх эевиш.

Хаариг эдлелннэ эеа болн теруг олаллннэ эеа госу-дарствени актарт иткүлгднэ.

Государствени актын неа-ленин, теруг тоод авални болн харлж өглннэ диг-дарапар союзи республикуудин законо-дательствар ийльгднэ. Хаариг нэмэллннэ эдлелннэ туск боо-цаг болн хаариг цаг зуур олаллннэ туск талдан чиги бооцагиг тоод авални неа-ленин болн диг-дарапар союзи болн автономии республикуудин законодательствар ийльгднэ.

8-ч статья. Хаариг эдлелнэ болн теруг олаллннэ эевиш уурулнн

Хаарин цуг участкиг эс гиж терүне хуниг эдлелнэ эеа болн олаллннэ эеа ним саамд улсин депутатирин-Советар уурулгднэ:

1) немо өнрө дурар участи керг үга гиж келжлэ;

2) хаарин участок олаллннэ өгдсн болзгнн чилхлэ;

3) предприятия, учреждение, организацт, крестьянск эдл-аху үүдлрени уурулжлэ;

4) темдгелсн кулгелар ирлелгел хаар эс олзлгдхлэ;

5) терүня эдлеллелж кереллгелн керчм өгсн куц-кел-снэ херлелнн уурулгдхлэ, немо талдан тоот СССР-ин Со-юзин, союзи болн автономии республикуудин законодатель-ствар эс баталгдсн болжлэ;

6) селана эдл-ахун хармуудт нормативс (кадастрин уулгелар) дор кемжлэ урлч авгдхлэ, эс гиж, хаарин уча-сткиг рациональн биш кеаар олзлалэ;

7) хаарин өгчиг дора орулннн, тедна химическ болн радиоактивн буардулнннэ экономическ бээдиг муурул-лннн куцгелж ав-арбар хаарин участкиг олаллхлэ;

8) союзи болн автономии республикуудин законодатель-ствар батлсн болзгт хаарин аливг, тер мет нэмэллннэ бооцапар батлсн нэмэллннэ мөнгиг кесг цагт эс өгхлэ;

9) селана эдл-ахун производствени талаа өгсн хаарин участкиг нег жилдан болн селана эдл-ахун биш произ-водствени участкиг хойр жилдан эс олзлалэ;

10) эн улмудар халасн саамд хаариг ийльж авсн болх-лэ.

Хаарин участок өгсн цагас авн бурни жилдан крест-ьянск эдл-аху харджах граждандуудин хаар эдлелнэ эевиш туст эн статьян негалгч хуниг 6-ч болн 9-ч пунктсн чииран тегснэ.

Нэмэллннэ туск СССР-ин Союзин болн союзи рес-публикуудин законодательствени улмудар халасн саамд

СССР-т хаариг эдлелннэ болн хаариг олаллннэ мөнг өгч кергелэ. Хаарин талаа мөнг өглнн хаарин аливна эс гиж нэмэллннэ мөнгнэ ийльгелар авгднэ. Тер мөнгнн хаарин участкин чиирлэ болн бээх бээрлэс ийльгднэ.

Ала аливна диг-дарапар болн кемжлени союзи болн авто-номии республикуудин законодательствар тогталднэ. Нэмэл-лелч нэмэллннэ ийльгелн өгнэ, терүне кемжлени халхени эевишлар союзи болн автономии республикуудин законо-дательствар ийльгдгел диг-дарапар болн кемжлени тогта-лднэ.

Урха модна керигин хаарин талаа авчач мөнгнн урха мод олаллннэ талаа авчач мөнгннэ хамдан авгджана.

Хаарин талаа өгдлелч мөнгнн улсин депутатирин бээрн Со-ветмудин бюджетта оржана, зарм мөнгнн союзи болн ав-тономии республикуудин бюджетмудт куцлелж болжана болн хамгин түрүнд хаармудыг харлннн тедна чиирени өдл-ауллннн, цуг энуг куцелжени талаа хаар эдлелч өмтиг болн хаар эдлелч өмтиг, тер тоот нэмэллелчирин урмудуулннн, бас хаар диглж эдлелнн болн мөлл хаарин социальн дел-гелтд ийльгана.

Союзи болн автономии республикуудин законодательств хаарин талаа мөнг өглелар онц эеа халагдлж чаджана; темд-гел болзгт мөнг өглелар куцлэ эс гиж хунар сулаллнн, мөнг өглннэ болзгиг хооран савалнн, хаарин аливна кемжлэ байрул-лнн.

Хаарин талаа эааж мөнгнэс заповедникуд, келн-амтиэ болн дендрологическ паркуд, ботаническ салмуд, бас эдл-рулгелсн эс гиж баи өгелт хаармуа эдлелч авсн предпри-ятымуд, учреждение, организацт, коллективс болн гран-заимуд сулалгджана. Союзи болн автономии республикуудин законодательств тогтасн диг-дарапар улсин депутатирин Советмудин шиидлелр хаарин талаа өгч мөнгнэс эаказни-куд, лаучн-шижлелнэ учреждениесн болн селана эдл-ахун халхар бээх сурхуудин эаевишени дамилгч эдл-ахус, сойлын, сурхуулар-арамин, эрул-мелн харлннэ учре-еениес, бас баи тоота улсин болн этническ багмудынн бээх хаармудар эаивилгел керг-үүлнн болн эдл-ахун үүдлрени предприятиямуд, талдан предприятиямуд, учеклениес болн организацт, СССР-ин граждандууд сулалгелч чаджана.

13-ч статья. Хаарин херлелэ диглелнэ халхар улсин депутатирин бээрн Советмудин эрк модл.

Хаарин херлелэ диглелнэ халхд автономии областмудын, автономии округмудын, краймудын, областмудын болн нань чиги административн-территориальн единицени ме-длд ним тоот оржана:

1) граждандуудт, предприятиямудт, учреждениект, органи-зацтсн хаариг бэрлннн, олзлелнн болн нэмэллннн өглнн;

2) хаариг эдлх, хаариг эдлх эевиш болн хаариг нэмэл-длх боопас темдгелж бичилнн;

3) хаарин-кадастрон документацин модл бүрдлелнн;

4) хаар диглж эдлелннн бураллнн;

5) бээх эааапар халагдсн цөмт хаариг саллж авлнн;

6) хаарин талаа мөнг авлнн;

7) хаариг олаллннн болн харлнннн бүрткелнн.

Автономии областмудын, автономии округмудын модла ийнтсоюзи, республикуудин хооридк болн республикннн кергт хаар ийльж өглннн зүг автономии негалтсени ирлелгел эевишлар келнн.

Хаарин термуд халхени талаа улсин депутатирин бээрн Советмуд депутатск комиссьмуд бурдана.

Хаарин херлелэ эдлелнэ халхин кесг куес кемжлел улсин депутатирин бээрн Советмудин эрк модлнн ийльлннн зүг союзи болн автономии республикуудин законодательств темдгелжана.

14-ч статья. Хаарин херлелэ зүүцүлж диглелнэ халхд союзи болн автономии республикуудин эдлелж эевиш

Хаарин херлелэ зүүцүлж диглелнэ халхд союзи болн ав-тономии республикууд ним эеа эдлелжана:

1) Цугсоюзи, республикуд хоорилын болн республику-дин талаа улсин депутатирин селанин, поселкудин, балл-снн, районн Советмудлэ, тер мет хаарин эдлеллэ болн хаар олалжач амтиэ эевишлар, союзи болн автономии республикуудин межа бээх хаартиг эеа боллнн;

2) союзи болн автономии республикуудин хаарин законо-дательствниг ухалж, харлннн болн асрулнн;

3) улсин депутатирин ирлелгел бээрн Советмудлэ эеа-члел, баи тоота келн-амтиэ болн этническ багчн бээрлелж болн эдл-ахун үүдлрени кемжлэ хаартиг онц эеа-лосна журмта хаарин межа тогталлнн;

4) хаарин талаа мөнг өглннэ диг-дара болн кемжленинн тогталлнн, тер мет платежмуд аливна льгот тогталлнн;

5) хаариг тусталар олаллнн, хаарин шин-шүүсени өдл-ауллнн, киртмж харлннн иладк керг-үүлелрмудлэ хам-днн хаарин керн харлннн республиканск программ ул-син депутатирин бээрн Советмудлэ хамдан ухалж харлж, куцелнн;

6) хаар олаллннн болн харлнннн бүрткелнн;

7) хаарин тогтат бураллнн болн государствени хаарин каастр орулнн.

15-ч статья. Хаарин херлелэ зүүцүлж диглелнэ халхд СССР-ин Союзин эдлелж эевиш.

Хаарин херлелэ зүүцүлж диглелнэ халхд СССР-ин Союз ним эеа эдлелжана:

1) Цугсоюзи кемжлени болн республикуд хоорид хаар кергел болхлэ хаар өглннэ туск териг союзи болн авто-номии республикуудлэ хамдан шиидлнн;

2) СССР-т хаарин херлелэ зүүцүлж диглелнэ, боллгч положени тогталлнн, СССР-ин Союзин хаарин законодатель-ствниг асрулннн;

3) хаариг тусталар олаллнн, хаарин шин-шүүсени өдл-ауллнн, хаарин керигиг харлннн Цугсоюзи программ союзи болн автономии республикуудлэ хамдан ухалж харлж, батлж, теруг куцелнннн бүрткелнн;

4) СССР-ин Союзин хаарин талаа мөнг өглннэ ни-ветн принцип тогталлнн;

законодательствар темдгелсн саамд болн диг-дарапар хаарин участкиг болн эиүне хуниг цаг-зуурин олаллннн өгч.

Хаар олаллннн өмти ним дөлелхарт:

1) тавдсн кулгел болн теруг харлж өгсн талаас ийшэ хаар олаллнннн тектж;

2) харлж өгдсн хаариг олзта-тусталар олалж, произ-водствд киртмж харлннн технологил олалж, эерени эдл-ахун үүдлрени аит бээрн хаартиг экологическ бээдлел муу-рулмго;

3) эн улмудын 42 статьяд темдгелелсн хаариг харлннэ керг-үүлелрмудин компленс куцелж;

4) хаарин алив эс гиж хаариг нэмэллелч авсна мөнгиг цаглави орулж өгч;

5) хаарин эдлелнн, хаар олалжач, талдан өмтиэ, тер тоод нэмэллелчирин эевиш эдлелнн.

18-ч статья. Хаар эдлел болн олаллнн өмтиэ эеа харе-длн

Хаар эдлел болн олаллнн өмти законодательствт явдсн йовдлелс бишкенин, хаар эдлел болн олаллнн өмтиэ үүдлелт государствени, эдл-аху болн талдан чиги оргамудын болн организацсени халхас орлнлнн бээх эеа уга.

СССР-ин Союзин, союзи болн автономии республикуудин законодательствар халагдсн диг-дарапар эдлелсн эевишлар хэрү тогталгдх эевиш.

Хаар эдлел болн олаллнн өмти эеа өвдгелснэ аит учрсн хару куцлэ кемжлелелр хэрү тогталгдх эевиш.

Харуг керү тогталлннэ зүткен зарлел эс гиллэ государствени арбитриад халагднэ.

Хаар эдлел болн олаллнн өмтиэ эеа өвдгелснэ аит учрсн хару куцлэ кемжлелелр хэрү тогталгдх эевиш.

Харуг керү тогталлннэ зүткен зарлел эс гиллэ государствени арбитриад халагднэ.

Хаар эдлел болн олаллнн өмтиэ эеа өвдгелснэ аит учрсн хару куцлэ кемжлелелр хэрү тогталгдх эевиш.

Хаар эдлел болн олаллнн өмтиэ эеа өвдгелснэ аит учрсн хару куцлэ кемжлелелр хэрү тогталгдх эевиш.

18-ч статья. Хаар эдлелнэ ийг.

СССР-ин граждандууд өгдсн хаарин участкуд улсин депутатирин Советар, тер өмтиэ бишкенин дурар тинм эдл-чиртэ хаарин участок ийльгелж өгдснэ хоон, тер өмти хаарин ийльгелж өгдлелч предприятиямуд, учреждениес болн организацсени биш бээрн өмти бээдг термуд, производ-ствени болн талдан чиги тосхлелс авгажач тосхлелсени ормд кеснэ болн нань чиги харуг эн улын IX өггелэ ирлелгел куцлэ кемжлелелр хэрү тогтаснэ хоон государствени болн олна кереллелд саллж авгдлж чадхмн.

Авгажач хаарин, тосхлелсени ормд тедна сен дурар өмти бээдг термуд, производствени болн талдан чиги тосхлелс куцелгелсн болн эн улын IX өггелэ ирлелгел куцлэ кемжлелелр хэрү тогталгдсн цагт колхозмудын, совхозму-дын, селана эдл-ахун номин шиижленин учреждениесени болн сурхуудин эдл-ахун, государствени, кооперативни, олна селана эдл-ахун болн модна эдл-ахун предприятиямудин хаар государствени болн олна кереллелд авгдлж чадхмн.

Авгажач хаарин, тосхлелсени ормд тедна сен дурар өмти бээдг термуд, производствени болн талдан чиги тосхлелс куцелгелсн болн эн улын IX өггелэ ирлелгел куцлэ кемжлелелр хэрү тогталгдсн цагт колхозмудын, совхозму-дын, селана эдл-ахун номин шиижленин учреждениесени болн сурхуудин эдл-ахун, государствени, кооперативни, олна селана эдл-ахун болн модна эдл-ахун предприятиямудин хаар государствени болн олна кереллелд авгдлж чадхмн.

Авгажач хаарин, тосхлелсени ормд тедна сен дурар өмти бээдг термуд, производствени болн талдан чиги тосхлелс куцелгелсн болн эн улын IX өггелэ ирлелгел куцлэ кемжлелелр хэрү тогталгдсн цагт колхозмудын, совхозму-дын, селана эдл-ахун номин шиижленин учреждениесени болн сурхуудин эдл-ахун, государствени, кооперативни, олна селана эдл-ахун болн модна эдл-ахун предприятиямудин хаар государствени болн олна кереллелд авгдлж чадхмн.

Авгажач хаарин, тосхлелсени ормд тедна сен дурар өмти бээдг термуд, производствени болн талдан чиги тосхлелс куцелгелсн болн эн улын IX өггелэ ирлелгел куцлэ кемжлелелр хэрү тогталгдсн цагт колхозмудын, совхозму-дын, селана эдл-ахун номин шиижленин учреждениесени болн сурхуудин эдл-ахун, государствени, кооперативни, олна селана эдл-ахун болн модна эдл-ахун предприятиямудин хаар государствени болн олна кереллелд авгдлж чадхмн.

Авгажач хаарин, тосхлелсени ормд тедна сен дурар өмти бээдг термуд, производствени болн талдан чиги тосхлелс куцелгелсн болн эн улын IX өггелэ ирлелгел куцлэ кемжлелелр хэрү тогталгдсн цагт колхозмудын, совхозму-дын, селана эдл-ахун номин шиижленин учреждениесени болн сурхуудин эдл-ахун, государствени, кооперативни, олна селана эдл-ахун болн модна эдл-ахун предприятиямудин хаар государствени болн олна кереллелд авгдлж чадхмн.

Авгажач хаарин, тосхлелсени ормд тедна сен дурар өмти бээдг термуд, производствени болн талдан чиги тосхлелс куцелгелсн болн эн улын IX өггелэ ирлелгел куцлэ кемжлелелр хэрү тогталгдсн цагт колхозмудын, совхозму-дын, селана эдл-ахун номин шиижленин учреждениесени болн сурхуудин эдл-ахун, государствени, кооперативни, олна селана эдл-ахун болн модна эдл-ахун предприятиямудин хаар государствени болн олна кереллелд авгдлж чадхмн.

Авгажач хаарин, тосхлелсени ормд тедна сен дурар өмти бээдг термуд, производствени болн талдан чиги тосхлелс куцелгелсн болн эн улын IX өггелэ ирлелгел куцлэ кемжлелелр хэрү тогталгдсн цагт колхозмудын, совхозму-дын, селана эдл-ахун номин шиижленин учреждениесени болн сурхуудин эдл-ахун, государствени, кооперативни, олна селана эдл-ахун болн модна эдл-ахун предприятиямудин хаар государствени болн олна кереллелд авгдлж чадхмн.

Авгажач хаарин, тосхлелсени ормд тедна сен дурар өмти бээдг термуд, производствени болн талдан чиги тосхлелс куцелгелсн болн эн улын IX өггелэ ирлелгел куцлэ кемжлелелр хэрү тогталгдсн цагт колхозмудын, совхозму-дын, селана эдл-ахун номин шиижленин учреждениесени болн сурхуудин эдл-ахун, государствени, кооперативни, олна селана эдл-ахун болн модна эдл-ахун предприятиямудин хаар государствени болн олна кереллелд авгдлж чадхмн.

Авгажач хаарин, тосхлелсени ормд тедна сен дурар өмти бээдг термуд, производствени болн талдан чиги тосхлелс куцелгелсн болн эн улын IX өггелэ ирлелгел куцлэ кемжлелелр хэрү тогталгдсн цагт колхозмудын, совхозму-дын, селана эдл-ахун номин шиижленин учреждениесени болн сурхуудин эдл-ахун, государствени, кооперативни, олна селана эдл-ахун болн модна эдл-ахун предприятиямудин хаар государствени болн олна кереллелд авгдлж чадхмн.

Авгажач хаарин, тосхлелсени ормд тедна сен дурар өмти бээдг термуд, производствени болн талдан чиги тосхлелс куцелгелсн болн эн улын IX өггелэ ирлелгел куцлэ кемжлелелр хэрү тогталгдсн цагт колхозмудын, совхозму-дын, селана эдл-ахун номин шиижленин учреждениесени болн сурхуудин эдл-ахун, государствени, кооперативни, олна селана эдл-ахун болн модна эдл-ахун предприятиямудин хаар государствени болн олна кереллелд авгдлж чадхмн.

Авгажач хаарин, тосхлелсени ормд тедна сен дурар өмти бээдг термуд, производствени болн талдан чиги тосхлелс куцелгелсн болн эн улын IX өггелэ ирлелгел куцлэ кемжлелелр хэрү тогталгдсн цагт колхозмудын, совхозму-дын, селана эдл-ахун номин шиижленин учреждениесени болн сурхуудин эдл-ахун, государствени, кооперативни, олна селана эдл-ахун болн модна эдл-ахун предприятиямудин хаар государствени болн олна кереллелд авгдлж чадхмн.

Авгажач хаарин, тосхлелсени ормд тедна сен дурар өмти бээдг термуд, производствени болн талдан чиги тосхлелс куцелгелсн болн эн улын IX өггелэ ирлелгел куцлэ кемжлелелр хэрү тогталгдсн цагт колхозмудын, совхозму-дын, селана эдл-ахун номин шиижленин учреждениесени болн сурхуудин эдл-ахун, государствени, кооперативни, олна селана эдл-ахун болн модна эдл-ахун предприятиямудин хаар государствени болн олна кереллелд авгдлж чадхмн.

Авгажач хаарин, тосхлелсени ормд тедна сен дурар өмти бээдг термуд, производствени болн талдан чиги тосхлелс куцелгелсн болн эн улын IX өггелэ ирлелгел куцлэ кемжлелелр хэрү тогталгдсн цагт колхозмудын, совхозму-дын, селана эдл-ахун номин шиижленин учреждениесени болн сурхуудин эдл-ахун, государствени, кооперативни, олна селана эдл-ахун болн модна эдл-ахун предприятиямудин хаар государствени болн олна кереллелд авгдлж чадхмн.

Авгажач хаарин, тосхлелсени ормд тедна сен дурар өмти бээдг термуд, производствени болн талдан чиги тосхлелс куцелгелсн болн эн улын IX өггелэ ирлелгел куцлэ кемжлелелр хэрү тогталгдсн цагт колхозмудын, совхозму-дын, селана эдл-ахун номин шиижленин учреждениесени болн сурхуудин эдл-ахун, государствени, кооперативни, олна селана эдл-ахун болн модна эдл-ахун предприятиямудин хаар государствени болн олна кереллелд авгдлж чадхмн.

Авгажач хаарин, тосхлелсени ормд тедна сен дурар өмти бээдг термуд, производствени болн талдан чиги тосхлелс куцелгелсн болн эн улын IX өггелэ ирлелгел куцлэ кемжлелелр хэрү тогталгдсн цагт колхозмудын, совхозму-дын, селана эдл-ахун номин шиижленин учреждениесени болн сурхуудин эдл-ахун, государствени, кооперативни, олна селана эдл-ахун болн модна эдл-ахун предприятиямудин хаар государствени болн олна кереллелд авгдлж чадхмн.

Авгажач хаарин, тосхлелсени ормд тедна сен дурар өмти бээдг термуд, производствени болн талдан чиги тосхлелс куцелгелсн болн эн улын IX өггелэ ирлелгел куцлэ кемжлелелр хэрү тогталгдсн цагт колхозмудын, совхозму-дын, селана эдл-ахун номин шиижленин учреждениесени болн сурхуудин эдл-ахун, государствени, кооперативни, олна селана эдл-ахун болн модна эдл-ахун предприятиямудин хаар государствени болн олна кереллелд авгдлж чадхмн.

Авгажач хаарин, тосхлелсени ормд тедна сен дурар өмти бээдг термуд, производствени болн талдан чиги тосхлелс куцел

ТОГТАЛҢИ

законотворчеством и законодательством Республики Беларусь.

Мана

республикэр

Диилэчнрт—
мөрө

Республикаас марһана 1989 жилин ашмуд дигдла. Эн марһана барин, телеүзгэлинь кэдлэчир боли коллективс орлила. Государствени страхованиа кэдлмшиг сээнер үзүлһинэ боли цээлһинэ төрмүдт эн марһан ыраагдас билэ. Госстрахын адалт боли Халымг АССР-ин журналистһин Нийцэн зүг бүрээла.

Ирсн материалмудыг халаһа, марһана жюри түрүн ормг боли 150 арсагга мөнгө мөраг «Советская Калмыкия» боли Малодербетовск района «Степная лодь» газетмудин редактс өгө. Хойрагч мөрөһар «Халымг үнн» газетин материалмуд боли Халымг АССР-ин Гостелерадион сонсхрмуд үндлэ. Нүрөдгч хойр мөрөһар марһана жюри Яшалтынск районы «Зори Маямча» боли Гордовиковск района «Вперед» газетин редактсин коллективсиг ачла.

Госстрахын инспексийн кэдлмшиг үзүлһинэ боли цээлһинэ шунһаһар, орлисна төлө журналистһини «ик баг» кесг мөрөһар ачлалла. Эн жил чиги эн төрөр бас нег марһан аарлгдхн.

С. БАРТУНОВ.

Халымг АССР-ин журналистһин Нийцэнэ даяарта селгэтр.

Зург цокачнр
цуглрв

Мана республика зург, шун цокаг кесг өмтн бээна. Теднэс ээрмнэ эвэрнэ өнгтэ, ээтэ фильмс цокж аяла. Нирин бээл-жирһин тускар эдн кеджэти бийн, кесг өмтн эдн икэр совьмсуна. Наадксн нигтэ диалогитивс-слаймуд кека. Бола сээнер эгсгаси лабораторь уга болад, магазинд бээх шишли эд-таврин, фото-материалмудын ассортимент бей болад, эн кергиг эдн йоста сээнер делгүрж чаджааш. Хамгин сан күнамжиг мамакс нег ик төрөр кесг слаймуд бейлһинэ бейр. Тер бийн эдн оза дээрэн мергжэти боли дамшлти куртжааш. Талаан бэйлһинэ арачн, рла чиги эдн бег аалһла бүрээна уга.

Эн болн вань чиги төрмүдт Электрон профсоюзмудин Бээнига болс семинар ыраагдэ. Зург боли кино цокачир эдн шунһа. Фотожуржмудин Нирдэчир эдн дамшлти хуваалца. Семинар эдн семинар бейлһинэ, нигтэ пленжэ эд-бод кеджэ боли кинофильмни монтаж кеджиг даска. Нааран ирсн өмтн эдн кинофильмс боли бейлһинэ үүлэ. Орданчир эвэрнэ тооларарн хуваалца. Дамшлти бейлһинэ, мергжэти бейлһинэ семинар сэн дөнгөн мөргө гиж эдн кесг.

Эн кергиг улам ик то өмтн орлила, эдн сул пагиг кинофильмни тата саяаран эдн чиги тата семинармуд аарлгдхн. Тани кесг бейлһинэ боли селгэтр зург боли кинофильмни тата саяаран эдн чиги тата семинармуд аарлгдхн.

Газетд барлгдсна мөрэр

СОГТУ БЭЭСН БИЙНЬ...

1990 жилин 12 сарин хойрт мана газетин негдгч халд «Урлх Нэрдэчирин бумб» гидстатин барлгала. Терүнэ автор—«Калмыкострой» негдгч 37-н тойгта ЦМК-и ахлал коммунист Л. К. Базмаев.

нүдэ.— гиж сурхлам, прокурор нанд уготон кергиг зогсаална боли бурута күүг коллэктини даяарт эвхн туск шинаварин кариг үүлэ. Терүнд юм бичгэ?

Эвэрсн «Нива» автомашина өөр энд-тенд герин шовудын тасерн толһас кетжэ, машин дээр бээсн Руденко өөрлж нам болшго билэ. Юнгад гелэ, тер зөвэр согту билэ. Те-

гад согту эс болмбн? Шилр Цаһан Амнд мхигн болэ. Района культурин Герг тер аски дөрнэ зу шаху күн цуглар. Мана газетд бичси үр Л. К. Базмаев «Авангард» газетд барлгдсна мөрэр.

Күүкэ Ленинэ даяарин Кинигэр тархаар селэ. Оли эгчир—республикүдэс Ойчан хувахн бийлһинэ. Кеи буруулан бээлһинэ, Кеишк туужлан нульмиван, Ойчан бээсн гешмиван, Ойчан бичисн маргиван.

Уурлһин саяах мет. Селдэ, зурм үүмнэ. Санархх паг орна. Күүнэх, дурлх, хуулах. Кеи маргиван, кеи тарски, хэртэ кеи. Талет, амд кеи. Хойрагч то — хойрагчн аш. ТАСС

Соньн күүнлэ таньлдһн

Министрин зурсн зургууд

Мануртсн халымг тег. Төрсн тегин бээл күүнэ нуд байрдулж, селдэд омг үүдэна. Байрт эн бээлгиг өргн тегин аһуд хурж, дурин бийнэ бийлжэ тоһруд медлэжэна. Ним кесгэр халымг тегин биди зурч Евгений Курнеевин зурсн зургууд үзжэна. Сэн дурар үүлдэг эн зурчин үүдэрмүднн бээл одахн зургуудн Халымг государствени галерейин аңд селлэ. Энд хөрһар үүдэр үзүлгдэна. Нурһлж төрсн тегин бээл үзүлжэ зургууд, натюрмортмуд. Төрсн хэртан дурлган, Халымгин булн болн энүд ээл эхр болж, селклин байрдулжахиг тер үүдэрмүдэс үзж болхн. Эн бээлүд үзүлгдэна «Цаһан ашлэ», «Ижа. Усчж йовх кернэ», «Нуурин көвөд», «Тег. Тоһруд», «Гарасд» гиж негдгдсн зургууд нааран ирсн өмтнэ онг авалхн маһд уга, гиж сангдла.

Эн бээлүдн тускар бичлэри, «Министрин зурсн зургууд» гиж биди репортажан негдгдэна. Терн учртэ, Юнгад гилэ бээлүд оршсн үүдэрмүднн зурдас күүнэ — Евгений Павлович Курнеевин даяах үүлэ — республикни финансийн министр. Бээлүднн үүдэрмүднн халхиг барлжах күн зург зурн гилэ сонн йовдл, гиж тэолад, бээлүд селгдсн өдр билэ Е. П. Курнеева харж эн төрөр күүнлэр кевиди.

— Күүнэ Евгений Павлович. Та республикни финансийн

министр болж кедлэет. Даяах ик үүлэ Тана сул пагтай күнэжэх үүдэлтэ хнж ирлине.— гиж сурвнди.

— Дүрслгч билг-эрмд дурлал, эвэрн зург зурх селдэ бээлэ, даяах үүл ямаран даяарта болн чиги эдн хооридан харш болшго.— гиж Е. П. Курнеев хэрү өгө.— Минн кедлмш соньмслтам аалһлдата болж нанд медлэна. Финансийн халх кедлмш кесг тодиглэ аалһлдата, төрүн сонн биш керг гиж өмтн нурһлж тоолна. Терн чиги чик болх бээлдэ. Тегэд кедлмшсн сул пагтан цаас, шир, бийр (кисы) ааад зург зурхал, күн селгдэна. Нигж амрч, ухаан селгдэна би йостаһар дурлу. Тер учрар даяах үүл боли сул пагтан бейлг үүл хооридан аалһлдата, нег-негдэн туст болж нанд медлэна. Зург зурһин минн авг-барчин нег халхд хуврв.

— Зург зурһинд оньган йостаһар кезэ Та өсөт?

— Зургууд зурхдан бичкдэн чиги дурта билэ. Ондын энд-тенд юм зурад йовдг билэ. Школд сурчхдан, кедлмш орхаларн чиги эрсн газетмуд, оян зүсн плакатмуд зурһинд орлжлала. Бола йостаһар зург зурһинд зүг мөлөрхлэри орла. Илэнь келлэ, зургууд зурдг нол чиги куртлго бээлг билэ. Тюменск областни Ханты-Мансийск кели-улсин округд бээлхэн бай насталан эклж кедлэна. Дөкэд Халымг хазури хэрү ирхлэри кедлжэна улсин эд-ахун инстингд Ростов бэйлһнэ сурһуль

сурлаа, төрүнэ хэрү аспирантур, хойн даяарта кедлмш. Ахрар келлэ, зургууд үүдэг цаг куртжэна уга. Бола бичкдэ дэссн юмн маргдсн уга. Архитектурни институт сурчсн Сергей көвүм нег даяах герүри шир авч ирл. Терүгнэ ааад, эклд зурв. Тер пагас авч эн керг бийн йостаһар ааал.

— Эн бээлүд орулдсн үүдэрмүдэс Тана селклин хамгин икэр аалһинэ болэ. Терүнэ тускар келхитэ сурхалая.

— Миннэр болхал, үүдэсн үүдэр болн күнд аал эхр. Тегэд негнэ йовдхд нанд оза күчр. Тани болн чиги эн «Тег. Тоһруд» гисн зургин тускар онн келхэр селлэ. Тоһруна би үүсн күн терүг кезад чиги ма-

ртшго. Тани өвэрн, тани саяах. Терүнд кедү күн аалгж үүдэлдэн омг авсн болэ. Би чиги элэс үдэсн уга. Төрсн тег, эргнх иртжэ нанд яаһар ик байр боли өргж үүдэлдэг эн зургарн би медлэхэр селлэ. Евгений Павлович келсн үгнн учр-ухинн үүдэсн үүдэрмүднн тодралар цалһжэна. Халымг тегин буан болн — Кеи тегнэсн, Ижлэ келэ чиги, тегин аһуар селгн сумн мет инсж йовт төрсннн гүл чиги эднэ эрмд омг өгснн зурсн зургуудн илэр үүлжэна.

ЭЭТИН Виктор. ЗУРГУДТ: Е. П. Курнеевин зурсн зургууд. Р. Астахован цоксн зургууд.

Мана үмшачнрин үүдэлтэс

ҮҮМЭТЭ ЦАГ

Үүмэтэ пагин шүрүн үүдн мет хураһна. Ондаруалһна халун төрт Оралдн харшат учри. Арал, Ижа чалһана, Агдн аһар буурла. Азербайджан, Армения, Карабах Алаһа, даяах релн.

Күүкэ Ленинэ даяарин Кинигэр тархаар селэ. Оли эгчир—республикүдэс Ойчан хувахн бийлһинэ. Кеи буруулан бээлһинэ, Кеишк туужлан нульмиван, Ойчан бээсн гешмиван, Ойчан бичисн маргиван.

Уурлһин саяах мет. Селдэ, зурм үүмнэ. Санархх паг орна. Күүнэх, дурлх, хуулах. Кеи маргиван, кеи тарски, хэртэ кеи. Талет, амд кеи. Хойрагч то — хойрагчн аш. ТАСС

Спортивн
таавр

12-ч тиражн программ (мөна сарин 24—25)

Футболар СССР-ин чемпионат. Ах лгг

Мөна сарин 24 (бемб өдр)

1. «Ротор» (Волгоград) — «Черноморец» (Одесса)

2. «Динамо» (Минск) — «Динамо» (Москва)

3. «Спартак» (Москва) — «Пашир» (Душанбе)

4. «Металлист» (Харьков) — ЦСКА

5. «Шахтер» (Донецк) — «Апарат» (Бреган)

Мөна сарин 25 (нарн өдр)

6. «Кальгирис» (Вильнюс) — «Диспр» (Днепропетровск)

Футболар Итали чемпионат

Мөна сарин 15 (нарн өдр)

7. «Кремонезе» (Кремона) — «Асколи» (Асколи)

8. «Наполи» (Неаполь) — «Ювентус» (Турин)

9. «Генуя» (Генуя) — «Лацио» (Рим)

10. «Болонья» (Болонья) — «Сампдория» (Генуя)

Футболар Испания чемпионат

Мөна сарин 25 (нарн өдр)

11. «Барселона» (Барселона) — «Атлетико» (Мадрид)

12. «Вальядолид» (Вальядолид) — «Севилья» (Севилья)

13. «Сарагоса» (Сарагоса) — «Атлетик» (Бильбао) (ТАСС)

Лотерейин
тиражин
ашмуд

Спортивн Союзспортлото негдгт 1990 жилин 12 сарин 24-с авч 25 күртэ болс «Спортпрогнэ» лотерейн 8-ч тиражин аш диглэ. Тираж 3089394 вариант орлэ.

Шүүар: 13 аш—1—10000-д арсл, 12 аш—105—882-д арсл, 11 аш—1680—214-д арсл.

Тираж шүүсн билетмудэр аш шүүармудн 1990 жилин мөна сарин 17-с авч мөна сарин 17 күртэ өгдхн. (ТАСС)

«Спортивн тааврин» 9-ч тиражин ашмуд (Мөна сарин 3—4)

1—2, 2—1, 3—1, 4—X, 5—2, 6—2, 7—1, 8—1, 9—X, 10—1, 11—2, 12—2, 13—1

Оньтан автсн түрүн то — номалдсн лотерейн тог, хойрагч то — хойрагчн аш. ТАСС

30884 479